

RiMe

Rivista dell'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea

ISBN 9788897317142

ISSN 2035-794X

numero 13/1, dicembre 2014

Prensa local a una illa mediterrània: la Prensa Forana de Mallorca

Rafel Puigserver Pou

DOI: 10.7410/1119

Direttore responsabile

Antonella EMINA

Direttore editoriale

Luciano GALLINARI

Segreteria di redazione

Esther MARTÍ SENTAÑES

Comitato di redazione

Grazia BIORCI, Maria Eugenia CADEDDU, Monica CINI, Alessandra CIOPPI, Riccardo CONDRÒ, Gessica DI STEFANO, Yvonne FRACASSETTI, Raoudha GUEMARA, Maria Grazia KRAWCZYK, Maurizio LUPO, Alberto MARTINENGO, Maria Grazia Rosaria MELE, Maria Giuseppina MELONI, Sebastiana NOCCO, Michele M. RABÀ, Riccardo REGIS, Oscar SANGUINETTI, Giovanni SERRELI, Giovanni SINI, Luisa SPAGNOLI, Patrizia SPINATO BRUSCHI, Federica SULAS, Massimo VIGLIONE, Isabella Maria ZOPPI

Comitato scientifico

Luis ADÃO DA FONSECA, Sergio BELARDINELLI, Michele BRONDINO, Lucio CARACCILO, Dino COFRANCESCO, Daniela COLI, Miguel Ángel DE BUNES IBARRA, Antonio DONNO, Giorgio ISRAEL, Ada LONNI, Massimo MIGLIO, Anna Paola MOSSETTO, Michela NACCI, Emilia PERASSI, Adeline RUCQUOI, Flocel SABATÉ i CURULL, Gianni VATTIMO, Cristina VERA DE FLACHS, Sergio ZOPPI

Comitato di lettura

In accordo con i membri del Comitato scientifico, la Direzione di RiMe sottopone a referee, in forma anonima, tutti i contributi ricevuti per la pubblicazione

Responsabile del sito

Claudia FIRINO

RiMe – Rivista dell'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea (<http://rime.to.cnr.it>)

Direzione: via S. Ottavio, 20 -10124 TORINO -I

Tel. +39 011670 3790 -Fax +39 0118124359

Segreteria editoriale: via G.B. Tuveri 128 -09129 CAGLIARI -I

Telefono: +39 0704036 35 / 70 -Fax: +39 070498118

Redazione: rime@isem.cnr.it (invio contributi)

Indice

RiMe 13/1

- Alessandra Cioppi
Le Carte reali di Martino I, re d'Aragona, riguardanti l'Italia. Il perché dell'edizione di una fonte 5-29
- Cecilia Eleonora Melella
La prensa de la inmigración europea en Buenos Aires durante los siglos XIX y XX: funciones y características. / The European immigrant newspapers in the nineteenth and twentieth in Buenos Aires: functions and features 31-54
- Nadia Venturini
Tre musei e un monumento. La memoria del movimento afroamericano per i diritti civili 55-94
- Isabella Maria Zoppi
L'Alguer-alchimia di Franca Masu: una voce, un linguaggio, una musica 95-118

Focus

Un esguard contemporani sobre les Illes Balears

- Sebastià Serra Busquets - Gabriel Mayol Arbona
Les mobilitzacions ciutadanes a les Illes Balears en defensa del territori i la llengua a final del segle XX i XXI 121-155
- Rafel Puigserver Pou
Premsa local a una illa mediterrània: la Premsa Forana de Mallorca 157-171
- Elisabeth Ripoll Gil
Immigració interior i moviment associatiu a Mallorca: dels anys Cinquanta a l'actualitat 173-202

Rassegne e Recensioni

- Giovanni Serreli
XXXIII Jornades d'Estudis Històrics Locals: El milenario de la Taifa: Dénia-islas Baleares (1013-1115) Palma di Maiorca, 28-29 ottobre 2014 205-212

RiMe 13/2

¿Órganos técnicos o instrumentos políticos? Las comisiones de trabajo de las instituciones parlamentarias y representativas.

a cura di

M. Betlem Castellà – Esther Martí

M. Betlem Castellà – Esther Martí	5-8
<i>Introducción</i>	
Olivetta Schena	9-29
<i>Funzione e composizione della commissione degli “examinadors de greuges” nei Parlamenti del Regno di Sardegna (secc. XV-XVI). Prime note</i>	
Anna Maria Oliva	31-51
<i>Le commissioni per il donativo nei Parlamenti del regno di Sardegna tra tardo Medio evo e prima Età moderna</i>	
Esther Martí Sentañes	53-85
<i>Procuradores y consejos asesores de las ciudades reales en las Cortes catalanas y en los parlamentos sardos del siglo XV</i>	
Giovanni Sini	87-115
<i>Aspetti assembleari del Braccio ecclesiastico durante il XIV e il XV secolo nel Principato di Catalogna e nel Regno di Sardegna</i>	
Eduard Martí Fraga	117-156
<i>La composición de las novenas de la Diputación y las conferencias con el Consell de Cent en la segunda mitad del siglo XVII</i>	
Neus Ballbé	157-166
<i>Tra centrale e locale: interferenze ed ingerenze di potere a Napoli durante il vicereame austriaco (1707-1734)</i>	
M. Betlem Castellà i Pujols	167-216
<i>Molt més que un comitè tècnic: el Comitè de raports. El primer antecedent del Comitè de salvació pública sota l’Assemblea nacional constituent (1789-1791)</i>	
Francesco Dendena	217-250
<i>Par l’armée, pour l’armée: Les comités militaires de la monarchie constitutionnelle. Entre exigences politiques et contraintes techniques (1789-1792)</i>	

Prensa local a una illa mediterrània: la Premsa Forana de Mallorca

Rafel Puigserver Pou
(Universitat de les Illes Balears)

Resum

L'element insular condiona el model comunicatiu de la regió o el país on es viu. En el cas de Mallorca ens trobam amb un fenomen específic de premsa local, la Premsa Forana de Mallorca, tot i que compta amb referents a la península, com la premsa comarcal a Catalunya. La premsa forana constitueix un model específic caracteritzat per presentar la realitat amb consciència identitària amb una important contribució a la defensa de la llengua i cultura pròpia. La seva gran incidència i difusió, a més de la proximitat de la informació fan que siguin uns mitjans molt populars i arrelats, cosa que complementa i enriqueix el marc comunicacional i cultural en català a Mallorca.

Paraules clau

Premsa local; cultura; llengua; comunicació; identitat.

Abstract

The insular element determines the communication model of the region or country where you live. In the case of Majorca we find a phenomenon specific to local press, the Premsa Forana (local press) of Majorca, although there are other references as the local press in Catalonia. The *Premsa Forana* is characterized by a specific model, which provides information-conscious identity with a major contribution to the defence of the language and culture of Majorca. Its high incidence and distribution, plus the proximity of the information make them a very popular media and rooted, which complements the communication and cultural context in Catalan in Majorca.

Keywords

Local Press; Culture; Language; Communication Identity.

---

1. Introducció. - 2. Un fenomen periodístic amb història: la Premsa Forana de Mallorca. - 3. Les característiques de la Premsa Forana. - 4. L'Associació de la Premsa Forana de Mallorca. - 5. La realitat actual de la premsa forana. - 6. A mode de conclusió. - 7. Bibliografia. - 8. Curriculum vitae.

1. Introducció

En primer lloc caldria fer unes consideracions sobre la definició o definicions de premsa local. Entre els diferents estudiosos que han definit allò que hom podria denominar premsa local o de proximitat, ens quedarem amb les consideracions del professor Jaume Guillaumet, qui considera una publicació local aquella que

combina informació i opinió sobre afers generals, però que apareixen circumscriu a l'àmbit de pobles mitjans o petits sense superar mai la demarcació d'un municipi específic, i en la qual els lectors s'identifiquen per la seva pertinença a aquella localitat o municipi.

El fet que Mallorca sigui una illa dóna una altra consideració a aquesta definició de premsa local, ja que aquí caldria fer-ne dues distincions. La premsa insular, que s'edita a la capital, Palma, i que dóna informacions de tota l'Illa, amb especial atenció a la part forana. Però a la vegada, Mallorca presenta un conjunt de publicacions editades fora la capital, que reflecteixen una realitat diferent a la premsa generalista i insular que es publica a Palma. A les seves pàgines es mostren la fusió de dos mons i dues societats ben diferenciats –la ciutat de Palma amb una societat urbana i la Part forana amb una població més arrelada a la terra-, però que connecten amb una realitat conformada per les transformacions turístiques i immigratòries, i que conformen la societat mallorquina actual. Ara bé, la configuració comarcal de Mallorca és pràcticament inexistent, i a excepció d'alguna publicació, que pot tenir transcendència a altres municipis, estam davant unes publicacions locals.

Per tant, dins l'etiqueta de Premsa forana s'hi ha emmarcar un nombrós i divers grup de publicacions mallorquines que han esdevingut un fenomen periodístic i cultural ben singular i característic de Mallorca.

En resum estam davant un fenomen que presenta certes similituds amb el model de premsa comarcal de Catalunya¹ i també amb el model valencià de premsa local². La premsa de proximitat o local, i la premsa forana cal considerar-la doncs dins l'àmbit d'aquest tipus de premsa, té com a característiques principals en l'especialització en la informació local, la identificació de la publicació amb el municipi, que afavoreix la descentralització informativa i que fa un ús del llenguatge col·loquial i directe.

2. Un fenomen periodístic amb història: la Premsa Forana de Mallorca

Durant el darrer quart del segle XIX i durant tot el segle XX, han anat sorgint a diversos municipis de Mallorca diferents publicacions amb la missió d'informar, formar i entretenir els ciutadans respecte a la situació política, econòmica, social i cultural dels pobles, per tal de contrarestar l'increment i la influència de la premsa de Palma de caire centralitzadora.

---

¹ J. Guillamet, *La Premsa Comarcal. Un model català de periodisme popular*.

² F. Martínez Sanchis, *Periodisme local i comarcal: el periodisme valencià de proximitat*.

A partir dels estudis fets, entre d'altres per Arnau Company Mates³ i Sebastià Serra Busquets⁴, podem establir un conjunt d'etapes en el procés d'aparició de la premsa forana.

La primera fase s'inicià en el darrer terç del segle XIX i fou interrompuda per la Guerra Civil. Va tenir el seu màxim esplendor durant la Segona República, sobretot per l'aparició de publicacions de caràcter polític i polèmiques cap a la situació de l'època. Es tracta de publicacions «històriques» com el setmanari *Sóller* (1885) o *Felanitx* (1935).

Una segona etapa de la premsa forana s'inicià a partir de la segona meitat de segle, com és el cas de la revista *Bona Pau* de Montuïri (1952), *Perlas y Cuevas* de Manacor i *Bellpuig* d'Artà, ambdues de l'any 1960. Tant la *Bona Pau* com *Bellpuig* estan lligades a estaments religiosos, els quals, podien accedir amb majors facilitats a aconseguir els permisos de publicació. Així, l'Església podria servir d'impuls de fulls parroquials, els quals donaren lloc al sorgiment o transformació d'aquests fulls en revistes locals com ara *Bona Pau*, *Bellpuig*, *Santa Bàrbara*, etc. De fet, era freqüent trobar a les seves pàgines, seccions dedicades a la informació parroquial, espai que era aprofitat pels mateixos mossens per difondre informació de caire religiós. Això no obstant, al costat de les informacions parroquials es començaven a veure alguns textos que ja deixaven una primera passa cap aquesta, podríem dir, nova llibertat. La majoria d'aquestes publicacions sorgiren durant els anys seixanta i principis dels setanta, quan el franquisme es trobava a les acaballes.

Cal tenir present que la legislació de l'època requeria que comptessin amb un director professional (és a dir, periodista) que havia de passar pel control del règim franquista, per la qual cosa algunes de les publicacions varen haver de recórrer a contractar un director de palla o bé a justificar-ne el perquè no en tenien.

Des del finals anys seixanta, els canvis polítics, socioeconòmics i culturals sorgits a l'Estat espanyol afegits a l'augment i evolució del sector turístic a Mallorca, va donar com a resultat unes profundes transformacions en els mitjans de comunicació de l'illa arran la modificació de la Llei de premsa i impremta de 1966 i l'aprovació del Decret Llei sobre la llibertat d'expressió d'abril de 1977. Aquesta nova legislació ampliava el marc legal de les publicacions en el sí de la llibertat d'expressió, tot i que mantenia la possibilitat que l'Administració pogués segrestar una publicació en cas de plantejaments contraris a la unitat d'Espanya, a la institució monàrquica o s'atemptés contra el prestigi institucional de les forces armades espanyoles.

³ A. Company Mates, "La primera etapa de la premsa forana a Mallorca", pp. 182.

⁴ S. Serra Busquets, *Els elements de canvi a la Mallorca del segle XX*, pp. 177-234.

A partir dels anys setanta i vuitanta es donà inici a una tercera fase, quan la premsa forana va viure un procés d'expansió, sobretot gràcies a la fi del franquisme i l'arribada de la democràcia. És en aquest context d'una certa "nova llibertat" per poder publicar determinats continguts fins aleshores difícils de ser publicats, en què començaren a aparèixer diferents col·lectius de persones que tenien interès per conèixer el passat i donar testimoni (o més ben dit el seu testimoni) de la realitat que els havia tocat viure.

Aquesta relació existent entre entitats i publicacions l'hem d'emmarcar en el fet que la gent vinculada o que havia impulsat aquestes publicacions, era la mateixa gent que en els anys setanta s'havia anat constituint en associacions cíviqes (o vinculats a moviments d'oposició al franquisme), i/o culturals, amb l'objectiu de promoure el català a les Illes Balears. Fou aquesta gent la qui inicià l'aventura d'escriure en uns mitjans inicialment poc professionalitzats i rudimentaris, que en alguns casos, constitueixen una autèntica tasca artesanal de maquetació de la premsa forana.

Cal esmentar aquí l'important paper que en aquest procés hi jugà alguns dels col·lectius que formaven part de l'Obra Cultural Balear, una entitat cívica i cultural fundada per Francesc de Borja Moll el 1962, amb l'objectiu de fomentar la llengua i cultura catalana a les Illes Balears. El 1971 es va constituir en associació i poc a poc a va anar obrint delegacions locals a cadascun dels pobles. D'aquesta manera va jugar un paper importantíssim en la tasca de normalització lingüística i d'impuls al procés autonòmic.

En part com a mitjà de difusió d'aquests objectius, però sobretot, perquè n'hi havia que tenien iniciatives culturals (i més o menys polítiques), a partir de la dècada dels anys vuitanta, sorgiren un bon grapat de revistes sota l'òrbita de les delegacions locals de l'Obra Cultural Balear, encara que només fos per donar una cobertura legal a les publicacions. Una vegada constituïdes en revistes o bolletins, aquests s'anaren associant a l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca una nova entitat associativa sorgida per donar resposta a la nova realitat periodística. Aquesta associació de premsa ha contribuït poderosament a la pervivència d'aquestes publicacions foranes i ha coordinat importants accions conjuntes entre les diferents revistes associades lligades a reivindicacions lingüístiques, culturals o mediambientals.

Algunes d'aquestes revistes sorgides en el decurs de la transició democràtica foren *Dijous* (Inca), *Coa Negra* (Santa Maria del camí), *Es saig* (Algaida), *Llucmajor de pinte en ample*, *Pòrtula* (Pòrtol, Marratxí), *Flor de card* (Sant Llorenç des Cardassar), *7 Setmanari* (Manacor), etc.

Amb les darreres recerques i esdeveniments ocorreguts en el món de la premsa en general, i específicament a Mallorca, caldria establir una etapa iniciada a principis dels anys noranta en la qual hi podríem emmarcar aquelles

publicacions que en bona part dels casos han explotat la premsa forana com una via de negoci. Ben entrat la primera dècada del segle XX, podríem introduir una nova fase dins la premsa forana, relacionada amb la digitalització de les revistes (en alguns casos el paper i la versió web són complementàries) i amb la conversió o l'arribada de projectes merament digitals.

3. Les característiques de la Premsa Forana

Després de les consideracions prèvies, caldria explicitar les diferents característiques de la premsa Forana de Mallorca.

Per Premsa forana hem d'entendre que es tracta d'un conjunt de publicacions, majoritàriament no professionalitzades i que són editades per entitats o associacions amb finalitats no lucratives. No obstant això, aquestes publicacions han viscut un procés de professionalització, no només pel que fa als seus responsables o redactors, sinó que també cap a esdevenir en mitjans amb els que poder sobreviure per l'heterogeneïtat en la periodicitat de les publicacions, així com també del seu àmbit de difusió, i per ser publicacions editades.

La Premsa forana presenten grans diferències pel que fa a l'àmbit de difusió, amb publicacions que abasten tots els nuclis del municipi com és el cas de la desapareguda *Sa comuna* (Selva, Biniamar i Caimari) o *Es Saig* d'Algaida; altres d'un sol nucli del municipi com és el cas de *Can Picafort* (Santa Margalida) i *Porto Cristo* (Manacor); i d'altres abasten només un sol municipi, com és el cas de *Llum d'oli* de Porreres. Ara bé, la identificació com a revista d'aquest municipi és absolutament característica en ella. Per als seus lectors, aquestes revistes són considerades les revistes del seu poble, sobretot si en el municipi només n'hi ha una.

Cal dir que hi ha hagut algun intent de fer premsa amb un caire comarcal com és el cas de *Manacor comarcal*, *L'Observador del Pla de Mallorca* o *Part Forana*. Tanmateix només la publicació manacorina feia part de l'Associació de Premsa Forana, i els resultats han estat dispars

L'heterogeneïtat en la periodicitat de les publicacions de la part forana és un altre dels trets característics d'aquesta premsa. Així doncs, ens trobem amb publicacions esporàdiques o d'aparició irregular, d'altres de quinzenals, mensuals, bimestrals, trimestrals i, fins i tot, semestrals, encara que es pot afirmar que les més comunes són les mensuals i bimestrals⁵.

---

⁵ A. Company Mates, "La premsa", pp. 281-286.

Pel que fa las continguts, la majoria de les publicacions de la Part Forana de Mallorca presenten com a actiu més important la presentació d'una informació com a bé públic i no mercantilista⁶ i que està compromesa amb un identitat. D'aquesta identitat destaca la seva pertinença al seu poble o municipi, que forma part de l'illa de Mallorca, la qual s'integra a la vegada en els denominats Països Catalans o si més no, fan part dels territoris de parla catalana. No és d'estranyar doncs, que la majoria de les publicacions s'editin en la llengua pròpia, la catalana, tot incloent les modalitats pròpies de Mallorca i intentant ser de cada vegada més acurat en la correcció lingüística. Encara que existeix alguna publicació bilingüe, cal dir que no n'hi ha cap que sigui íntegrament en castellà. Per tant l'existència d'una premsa forana en català, en un moment en què hi havia una certa demanda de mitjans en llengua pròpia, va contribuir a la normalització i també a una certa «alfabetització» de part de la població que no sabia ni llegir ni escriure en català, i que a partir de llavors, començà a fer-ho.

Igualment, la premsa forana contribueix a la difusió de la cultura de la defensa del territori i presenta la realitat local des d'una perspectiva de defensa de la identitat pròpia, ecològica i majoritàriament (tot i que no exclusiva) progressista. Això no obstant, existeix alguna publicació que té un fort caràcter conservador.

Les publicacions de la part forana de Mallorca també han destacat per la seva contribució en la difusió de valors democràtics, la defensa i l'impuls de l'autogovern, amb la publicació d'editorials explicant els plantejaments autonomistes o sobre la formació de les Mancomunitats a Mallorca.

Els progressius canvis en els mitjans de comunicació han donat lloc a l'establiment de dos models de premsa local: les professionals i les no professionals. Pel que fa a les professionals, només algunes publicacions, majoritàriament de periodicitat setmanal o quinzenal, són editades per empreses o entitats, i per tant es realitzen amb una finalitat lucrativa. Els seus continguts són per tant purament informatius, des d'una òptica de proximitat, i obtenen els seus ingressos de la venda de les publicacions i de la publicitat. Són els casos del setmanari *Sóller* i de la *Veu de Sóller*, però també del *Punt Informatiu de Pollença*, *Sa Plaça*, *7 setmanari de Llevant*, *Cent per Cent*, etc, els quals no han renunciat a utilitzar el català com a llengua principal. Estam davant decisions empresarials arriscades i compromeses amb el territori on s'editen, atès que a les Illes balears no tots els mitjans de comunicació que han elegit fer premsa en català gaudeixen del favor del públic. Ara bé, aquestes publicacions s'editen en uns municipis on hi ha una forta tradició en l'ús de la llengua pròpia.

---

⁶ J. L. Gómez Monpart, "L'ecosistema comunicatiu balear: tradició i modernitat", pp. 455-459.

D'altra banda, existeix un altre model de premsa local, més majoritari, conformat per les publicacions foranes que són editades per entitats o associacions sense ànim de lucre. Aquestes publicacions, majoritàriament mensuals i bimestrals presenten uns continguts menys lligats a l'actualitat informativa, car no té sentit explicar determinades notícies un mes després de produir-se. S'hi troben doncs reportatges i entrevistes, molt interessants des del punt de vista local i que difícilment són exportables a altres municipis. Entre les publicacions no professionals, les revistes foranes subsisteixen, a part de per les vendes de les revistes, per les subvencions de les institucions públiques obtingudes gràcies a les negociacions de l'Associació de Premsa Forana, i que sovint van associades a paquets de publicitat institucional. Unes subvencions que en els darrers anys s'han vist reduïdes.

Són precisament aquestes revistes les que avui en dia intenten sobreviure en el dur camí de la crisi, i que a la vegada necessiten un canvi generacional no només amb els lectors sinó també amb els redactors d'aquestes publicacions.

4. L'Associació de la Premsa Forana de Mallorca

Bona part de l'èxit de la premsa forana de Mallorca com fenomen periodístic radica en la posada en marxa d'una nova fórmula associativa entre les diferents publicacions.

L'Associació de Premsa Forana de Mallorca té el seu origen l'any 1977 quan Gaspar Sabater de la revista *Dijous* d'Inca i Rafel Ferrer de *Perlas y Cuevas*, plantejaren la possibilitat d'agrupar les revistes editades als diferents pobles de Mallorca.

Durant el 1978, es varen dur a terme diferents trobades a municipis que tenien una certa tradició de premsa local (Sineu, Manacor, Inca, Felanitx, Sóller i Artà), en les quals s'acordà la creació de l'Agrupació de Premsa Comarcal, encara que finalment adoptà el nom actual d'Associació de Premsa Forana de Mallorca (APFM).

Tot i que l'Associació va començar a funcionar el 1978, la seva legalització no arribaria fins al 1980, quan s'aprovaren els seus estatuts i es va crear l'anagrama de l'Associació. Poc després començarien les assemblees ordinàries per elegir les juntes directives. Entre els seus objectius es troba representar, gestionar i defensar els interessos de les publicacions i, també, de potenciar el foment i la difusió de la llengua catalana, tot i que no totes les publicacions històricament associades han tingut el català com a llengua d'ús habitual.

La seva primera seu fou a Inca on hi va estar fins a 1984 quan es traslladà al municipi de Sant Joan. El 1984 és també el primer any en què es concediren els I

Premis Premsa Forana, i que s'han anat concedint de forma discontinua arribant a realitzar-se durant XV edicions.

Al llarg de la seva existència, l'Associació de Premsa Forana de Mallorca ha servit de continguts a les diferents publicacions com foren el seguit d'editorials conjunts per a totes les publicacions, dels quals en parlarem més endavant.

Però també s'han anat duent a terme col·laboracions entre les revistes mitjançant la publicació conjunta d'articles de difusió cultural com és el cas d'estudis sobre la senyera catalana, de cultura popular mallorquina o també els estudis sobre el català a l'estranger, o fins i tot entrevistes. Unes col·laboracions que a dia d'avui encara continuen. No obstant això, els continguts de les publicacions tenen un fort caràcter local, sovint només identificable amb el mateix municipi en què es publica, per la qual cosa se va molt difícil poder exportar a altres publicacions aquests continguts.

El 1990 l'Associació de la Premsa Forana va fer unes modificacions dels estatuts, va establir el seu domicili social a un nova seu, es fixà l'obligació de les publicacions associades a incorporar l'anagrama de l'associació a les capçaleres i s'amplià a tres anys el període de mandat de les juntes directives.

A partir de llavors, la premsa forana experimentà un procés de consolidació en dos sentits ben diferenciats: per una banda continuava essent un exercici de periodisme no professionalitzat, amb publicacions sense finalitats lucratives i amb grans dosis de voluntarisme; i per altra banda la consolidació de setmanaris i quinzenaris, més professionalitzats i dedicats sobretot a continguts informatius i no tant culturals.

Una de les prioritats de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca era l'obtenció de finançament. Per això va invertir molts esforços en la recerca de convenis amb diferents institucions com el Consell Insular de Mallorca i la Conselleria de Cultura del Govern de les Illes Balears per la normalització lingüística de les publicacions, mitjançant les campanyes de correcció de barbarismes dedicats a diferents temàtiques: esports, motor, el carrer, aliments, els estudis, cos i salut, etc.

Encara avui en dia hi treballa en aquest sentit. De fet ha aconseguit importants ajuts i subvencions que en alguns casos, suposen la major part del pressupost de moltes revistes, la qual cosa ha permès la consolidació de les publicacions. Tanmateix, des de finals dels anys noranta la premsa forana s'ha queixat de la reducció de les ajudes que reben de les institucions. Des del 1997 l'Associació es queixa que només rebia les miques de les ajudes institucionals i a l'any 2005 denunciaren la desaparició de les ajudes a la premsa forana.

De fet, bona part dels seus editorials conjunts tenien una caire reivindicatiu defensant el seu paper en l'espai comunicacional de Mallorca i la seva subsistència. Bona mostra són els editorials «La premsa forana: de premsa

folklòrica a premsa ignorada» publicat el gener de 1997, «El Setge a la premsa forana» (juny de 2005) o «Menyspreu a la premsa forana» publicat l'octubre de 2011. En els tres editorials es denunciava la manca de suport econòmic per part de les institucions públiques la qual cosa posa en perill la pervivència de la majoria de les publicacions.

Des del punt de vista de les subvencions en els darrers 15 anys, la premsa forana ha viscut dos períodes de bonança econòmica gràcies als ajuts institucionals concedits durant els dos pactes de govern progressista i nacionalista que s'han donat a la recent autonomia balear durant els períodes: 1999 – 2003 i 2007 – 2011. A l'actualitat la majoria absoluta del Partit Popular a totes les institucions de les Illes Balears ha reduït els ajuts a la premsa forana a la mínima expressió.

Per aquest motiu, darrerament l'Associació ha cedit el protagonisme de recercar subvencions a les pròpies publicacions de manera individual. Aquest fet també ha motivat que els darrers anys, algunes revistes s'hagin donat de baixa de l'Associació de Premsa Forana i fins i tot que hagin desaparegut.

Cal tenir en compte que gràcies a una subvenció de la Generalitat de Catalunya, se va poder digitalitzar l'Hemeroteca de l'Associació de la Premsa Forana de Mallorca i s'ha pogut fer accessible per internet, i pot consultar-se dins la *Biblioteca Digital de les Illes Balears*⁷ que gestiona el Servei de Biblioteca i Documentació de la Universitat de les Illes Balears des d'abril de 2008.

L'Associació ha dut a terme diferents accions editorials, més enllà de la recerca del finançament, en les quals hi havia una sèrie de reivindicacions lingüístiques, culturals i mediambientals i va contribuir a la difusió de valors democràtics.

Uns altres editorials conjunts fets des de l'Associació han contribuït a la defensa de la llengua catalana. El primer editorial conjunt es va fer el setembre de 1978 i duia per títol «L'ensenyament de la llengua», abans de constituir-se com a Associació, en què es defensava l'ús del català a les escoles. Val a dir que aquests editorials en defensa de la llengua pròpia hagueren de continuar durant els anys vuitanta i els noranta i la primera dècada del segle XX.

La defensa de la llengua pròpia ha estat una de les màximes tant de l'Associació com de les publicacions associades. De fet en les seves pàgines hi trobem nombrosíssimes mostres d'articles i continguts en defensa del català i criticant l'ús per part de les administracions públiques de la llengua castellana. I de fet, diverses publicacions de la part forana publicaren la Llei de

---

⁷ <<http://ibdigital.uib.cat>> (17 de desembre de 2015).

Normalització Lingüística⁸ o participaren de les campanyes de «Volem mitjans de comunicació en català. Ara!» el 1985⁹ o la lluita contra desaparició de Ràdio 4 de Ràdio Nacional d'Espanya¹⁰.

El setembre de 2013, i davant l'aprovació del decret de Tractament Integrat de Llengües¹¹ per part del Govern de les Illes Balears, l'Associació va fer un editorial conjunt amb el títol «Per una educació pública de qualitat i en català» en el qual mostrava el seu suport a la causa dels mestres i professors de les Illes Balears i reclamava la derogació del decret i la recuperació de les places de professorat suprimides. De fet són diverses les publicacions que han publicat junt al seu logotip un llaç quadribarrat, en defensa de la llengua catalana a les escoles. Com a mostra de solidaritat, l'Associació de la Premsa Forana va ingressar 600 euros a la caixa de resistència creada per ajudar als docents durant la vaga indefinida¹².

La Premsa Forana també va jugar un paper important durant la transició democràtica a Mallorca i especialment va dur a terme una important tasca de pedagogia per explicar el procés de creació de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears i com la situació anava canviant i de quina manera canviaria. Per tant a les seves pàgines s'hi troben articles que servien per difondre, i també per fer-hi alguna crítica raonada, alguns dels plantejaments autonomistes com el publicat l'any 1978 sobre l'Autonomia¹³ o una altre sobre la formació de les Mancomunitats¹⁴.

Igualment des de l'Associació de la Premsa Forana es va fer incidència en la importància de la cultura i el paper que havien de jugar les institucions, especialment les corporacions locals. En aquest sentit, cal destacar el primer editorial conjunt en la defensa del Museu Regional d'Artà, el qual havia estat

---

⁸ El Parlament de les Illes Balears va aprovar la Llei 3/1986, de 29 d'abril de normalització lingüística. El govern central va presentar un recurs d'inconstitucionalitat per alguns del seu articulat, el qual va perdre el Govern Balear.

⁹ Gràcies a aquesta campanya, i després d'un intens debat parlamentari, es va col·locar a la Serra d'Alfàbia un repetidor gestionat per l'Associació Voltor SA que va permetre la recepció de les emissions de Televisió de Catalunya arreu de Mallorca.

¹⁰ Les emissions de Ràdio 4 a les Illes Balears foren clausurades el 25 de juliol de 1991.

¹¹ El decret de Tractament Integrat de Llengües estableix que a l'educació pública de les Illes balears s'han d'impartir matèries (no lingüístiques) en català, castellà i anglès. Els docents han protestat i han fet vaga argumentant que és un atac a la llengua catalana i que no compten amb mitjans per aplicar aquest decret, el qual fou anul·lat pel Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears el setembre de 2014.

¹² "Per una educació pública de qualitat i en català", <<http://dingola.net/2013/09/27/lassociacio-de-la-premsa-forana-amb-els-docents-600-euros-a-la-caixa/>> (27 setembre de 2013).

¹³ "Els pobles davant l'autonomia" a *Bellpuig*, n. 24. (maig de 1978), p. 3.

¹⁴ "Les mancomunitats i la Mancomunitat 'Pla de Mallorca'", a *Es saig*, n. 28, 1983, p. 2.

pioner en les excavacions arqueològiques, gràcies a també a les ajudes l'Ajuntament d'Artà i de la Diputació de Balears. Després de la troballa de cinc guerrers, l'administració central va obligar al Museu de guardar-los en dipòsit i el 1982 una comunicació del Ministeri de Cultura obligava a traslladar-los al Museu de Mallorca.

En un altre editorial conjunt «Els Ajuntaments i la cultura» es denunciava que la cultura no era un problema específic o exclusiu dels ajuntaments i s'apostava per un política cultural local organitzada i eficaç i atenent a les peculiaritats de cada poble¹⁵.

Per tant, des de l'Associació de Premsa Forana es promogueren diferents editorials en el sentit de la contribució de normalitzar i promoure la cultura, de tal manera que aquesta havia de contribuir a la tasca de fer país.

La defensa del territori de Mallorca i el seu voltant des de la perspectiva ecològica ha estat una de les màximes que les revistes de la Part Forana han dut a terme però és que en aquestes ocasions les accions es feren sense editorials conjunts sinó a partir del ressò d'articles que havien publicat altres revistes.

Un dels temes que es tractaren en les revistes fou l'intent d'urbanització de l'Illot de sa Dragonera a inicis dels anys vuitanta, quan a les Illes encara no havíem entrat dins el període autonòmic i amb Jeroni Albertí com a president del Consell General Interinsular. Davant l'intent d'una empresa constructora, el grups i organitzacions de caire ecologista, amb una important participació de la societat civil mallorquina amb el crit «Dragonera lliure» que va aconseguir el seu objectiu. Després d'una intensa campanya ecologista, la qual comptà amb el suport d'algunes de les publicacions foranes, l'Audiència Nacional decretà la impossibilitat de la seva urbanització i el 1987 el Consell Insular de Mallorca va comprar l'illa, i més tard el Govern balear va aprovar la seva protecció com a parc natural.

A la segona meitat dels vuitanta un altre intent d'urbanització que també va veure com s'aixecava la societat civil fou el de sa Canova en el municipi d'Artà, quan diferents publicacions s'adheriren al moviment "Salvem sa Canova" amb la publicació de diferents articles, als quals s'ha d'afegir que el 1988, diverses publicacions tornaren a publicar un editorial fet per la revista *CoaNegra* el març de 1988 i que duia per títol "Mallorca en venda".

Finalment, diverses publicacions de l'Associació de Premsa Forana publicaren articles per reclamar una Cabrera lliure, fora de la presència dels militars i la reconversió en un parc nacional i reserva integral. Algunes es van decidir a donar suport en aquest editorial a la Proposició de Llei Orgànica

---

¹⁵ "Els ajuntaments i la cultura", p. 3.

presentada pel Parlament de les Illes Balears de proposar que Cabrera fos declarat Parc Nacional Marítimo-terrestre.

Amb aquestes accions editorials, les revistes associades a l'APFM, encara que amb matisos entre les diferents publicacions, d'alguna manera deixaven ben palès el seu ideari.

5. La realitat actual de la premsa forana

L'Associació de Premsa Forana de Mallorca té donades d'alta actualment un total de 37 publicacions, amb un tiratge total de 47.650 pàgines. Cada mes surten al carrer 110.000 exemplars i a l'any prop de 1.400.000 repartits al voltant de 750 edicions diferents. D'aquestes 37 revistes de la part forana n'hi ha 6 de setmanals, 6 de quinzenals, 15 de mensuals, 6 de bimestrals i 5 de trimestrals¹⁶.

En els darrers temps també sorgeixen noves iniciatives periodístiques com és el cas de la revista trimestral *Díngola*, que es la delegació local de l'Obra Cultural Balear de Sineu va començar a publicar des de setembre de 2010.

D'altra banda els nous temps també han motivat que algunes de les publicacions històriques hagin abandonat el paper per passar-se únicament a les edicions digitals com són els casos de *Cap Vermell* (Capdepera) o *Flor de Card* (Sant Llorenç des Cardassar) que s'han transformat en www.capvermell.org i www.card.cat respectivament, i que també mantenen vinculació amb l'Associació de Premsa Forana. Es tracta d'una translació de la revista en paper a una versió molt propera a la d'un blog.

El periodisme digital i les noves eines que faciliten la posada en marxa de productes periodístics a la xarxa, també ha motivat que, algunes de les publicacions històriques hagin obert diferents pàgines a Internet on ofereixen continguts extres i més aferrats a l'actualitat. En són bons exemples les publicacions *Fent Carrerany* (Maria de la Salut) o la revista *Díngola* (Sineu), la qual des del seu naixement ja va apostar per aquesta manera de fer premsa, i que és una bufada d'aire renovador dins el sector de la premsa forana.

6. A mode de conclusió

Des d'abans de l'arribada de la democràcia a Espanya, la premsa forana de Mallorca ha desenvolupat una tasca important en aquest procés democratitzador, en la defensa de la llengua i cultura catalanes pròpia de

---

¹⁶ <<http://www.premsaforana.cat>> (2 de gener 2014).

Mallorca i també en la difusió d'una consciència de pertànyer al conjunt dels territoris de parla catalana, sense perdre la perspectiva ecològica.

Des de l'amateurisme fins a la professionalització, els diferents col·lectius ciutadans dels pobles de Mallorca han contribuït al sorgiment i expansió d'aquesta premsa local. Gràcies a una important ajuda econòmica de les diferents administracions, i sovint amb molt de voluntarisme i pocs recursos econòmics, les publicacions foranes han fet camí cap a la consolidació i han apostat cap a dos models diferenciats però igualment vàlids: per una banda, la premsa sense ànim de lucre dedicada a divulgar la vida cultural dels pobles i per altra banda, una premsa amb finalitat comercial.

Les publicacions que es mantenen en el si de l'Associació de la Premsa Forana a dia d'avui son aquelles que mantenen la seva funció més cultural que informativa i que són editades per entitats o associacions sense ànim de lucre, encara que també hi ha alguna empresa associada que té una finalitat més comercial i lucrativa, sobretot setmanaris i quinzenals.

A l'actualitat la premsa forana viu un procés de readaptació de la nova realitat mediàtica i també econòmica, la qual passa segurament per obrir portes cap al món digital amb el perill que això suposa: saber adaptar-s'hi i incrementar l'audiència de tal manera que pugui compensar la pèrdua dels lectors tradicionals del paper.

La necessària renovació de lectors i de redactors i la digitalització de les publicacions seran claus en l'evolució i la supervivència de les publicacions locals de la Part Forana de Mallorca.

7. Bibliografia

- Company Florit, Miquel. "La premsa forana de Mallorca a l'actualitat: canvis d'actitud a la fi de 1993", a Sebastià Serra Busquets – Arnau Company Matas (eds.), *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica*. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals, Palma, Institut d'Estudis Baleàrics, 1994.
- Company Florit, Miquel – Sánchez, Gracià (coord.). *L'Associació de Premsa Forana de Mallorca 1978-1995: 17 anys de premsa local*, Sant Joan, APFM, 1995.
- Company Mates, Arnau. "La primera etapa de la premsa forana a Mallorca (1883-1936). Evolució general", a Marimon, A. (ed.), *Verguisme, anarquisme i espanyolisme. Noves recerques sobre el s. XX a Mallorca*, Palma, Fundació Emili Darder, 1997, pp. 181-202.
- . "La premsa" a la veu Mallorca a *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, vol. 23, Apèndix A-Z., Palma, Edicions Promomallorca SL, 2001, pp. 281-286.

- Company Mates, Arnau – Fiol Horrach, Jordi – Puigserver Pou, Rafel (coord.). *Els estudis i la premsa local en el segle XXI*, Volum I. *La premsa Local*, Palma, Institut d'Estudis Baleàrics, 2009.
- Cortes Servera, Josep – Ferrer Massanet, Rafel. *L'associació de la Premsa Forana de Mallorca (1978/87)*, Manacor, APFM, 1987.
- Gómez Monpart, Josep Lluís. "L'ecosistema comunicatiu balear: tradició i modernitat al segle XXI" a *Informe econòmic i social de les Illes Balears* (2001). Palma, Sa Nostra, 2002, pp. 455-459.
- Guillamet, Jaume. *La Premsa Comarcal. Un model català de periodisme popular*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1983.
- Martínez Sanchis, Francesc. *Periodisme local i comarcal: el periodisme valencià de proximitat*. Publicacions de la Universitat de València, 2010.
- Puigserver Pou, Rafel. "La difusió de la llengua catalana a través de la revista *Es saig d'Algaida*", a *Història / Històries de la lectura*. Actes de les XXIV Jornades d'Estudis Històrics Locals. XVII Jornades d'Història de l'Educació als Països de llengua catalana, Palma, Institut d'Estudis Baleàrics, 2005, pp. 343-353.
- . "La premsa forana de Mallorca: motor de normalització lingüística i cultural" a *Premsa i Cultura*. Actes de les IV Jornades d'Història de la Premsa (Barcelona 2011), Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2012, pp. 288-298.
- . "Les accions conjuntes de la premsa forana de Mallorca en defensa de la llengua, la cultura i el territori" a *1960-1980. Transicions i canvis a les terres de parla catalana*. Actes del VIII Congrés de la CCEPC, Barcelona, Institut Ramon Muntaner – CCEPC – Cosetània, 2012, pp. 161-172.
- Serra Busquets, Sebastià (ed). *El segle XX a les Illes Balears: estudis i cronologia / Grup d'Estudi de la Cultura, la Societat i la Política al món contemporani*, Palma, Edicions Cort, 2000 (col·lecció Els Ullals).
- . *Els elements de canvi a la Mallorca del segle XX*, Palma, Edicions Cort, 2001, pp. 177-234 (col·lecció Els Ullals).
- Serra Busquets, Sebastià – Company Matas, Arnau (eds.). "La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica", a Sebastià Serra Busquets – Arnau Company Matas (eds.), *La premsa, la ràdio i la televisió des d'una perspectiva històrica*. XII Jornades d'Estudis Històrics Locals, Palma, Institut d'Estudis Baleàrics, 1994, pp. 27-50.

8. *Curriculum vitae*

Llicenciat en Història per la Universitat de les Illes Balears, Postgraduat en Periodisme Digital per la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) i Màster en Comunicació: els reptes de la comunicació en el segle XXI (UIB). És membre col·laborador del Grup d'Estudi de la Cultura, la Societat i la Política al Món Contemporani i també secretari tècnic del Centre d'Estudis i Documentació Contemporània de la UIB. Actualment està redactant la seva tesi doctoral "Les publicacions periòdiques de la part forana de Mallorca des dels anys setanta fins a l'actualitat".

